

LA DRAMATITZACIÓ DE CONTES POPULARS CATALANS I MARROQUINS. UNA PROPOSTA PER TREBALLAR L'ORALITAT AMB ELS NOUINGUTS

Montserrat Cendra

Fecha intervenció: jueves 20 de noviembre	Hora: 13.00 – 13.30	Auditorio
---	---------------------	-----------

L' experiència inicial, amb contes catalans, va ser duta a terme durant el segon quadrimestre del curs 2005-2006 a l'IES Campclar, un centre que fins feia un any tenia un 90% de l'alumnat castellanoparlant, ubicat als barris de Ponent de Tarragona, en un entorn on la pràctica del català quedava restringida a l'aula. Tot i que en principi anava adreçada a l'alumnat nouvingut, **amb la voluntat de millorar l'oralitat**, el grup estava format per 10 alumnes, 7 nouvinguts, i 3 més que van participar-hi per fer de "padrins".

Es tractava del segon curs de funcionament de l'Aula d'Acollida, i jo m'adonava que la destresa lingüística que fallava més era l'Expressió Oral, per dues raons principals:

- L'Aula d'Acollida no comptava (encara) amb molts recursos i estava prou saturada d'alumnat com per poder dedicar-s'hi a fons.
- A l'Aula Ordinària, l'alumnat nouvingut no se sentia prou segur per llançar-se a parlar davant dels companys/ es autòctons quan es proposaven activitats orals.

Per això vaig decidir adaptar un crèdit variable de teatre **amb un doble objectiu**:

- Millorar tant la comprensió oral com l'expressió oral dels nouvinguts.
- Acostar-los a la nostra tradició rondallística oral.

Amb la fórmula d'un crèdit adreçat exclusivament a ells volia crear un clima de confiança ("tots sabem parlar molt poc el català") que, amb l'ajut de tècniques de dramatització, afavorís la desinhibició per parlar en públic en català. Els contes populars, de transmissió oral, em van semblar un excel·lent recurs per treballar l'oralitat, per la seva senzillesa d'arguments i per la reiteració de les fórmules, que faciliten la memorització.

Desenvolupament

Les primeres sessions van servir-me per fer una mena d'avaluació inicial i per descobrir que gairebé l'únic que compartia l'alumnat era el seu origen, marroquí. Malgrat que el 70 % fos de l'Aula d'Acollida, uns s'havien incorporat al nostre sistema educatiu el curs anterior, i la majoria em mateix curs, però de forma esglaonada al llarg del primer quadrimestre. L'heterogeneïtat també es donava en l'escolarització: alguns tenien una sòlida base adquirida al Marroc, d'altres gairebé cap: eren analfabets. I també tenia diversitat lingüística: arabòfons i amazigòfons (dels diferents dialectes: *taixelhit*, *tarifit*, *amazic*). En aquells moments jo no sabia gran cosa de les llengües que parlaven els meus alumnes, però ben aviat em vaig sentir atreta per la situació dels amazics, que vaig vincular, a la del català, en tant que llengua minoritzada per una altra molt més potent. (Amb el temps he anat comprenent i valorant la importància de reconèixer la llengua del teu interlocutor, en aquest cas alumne, i he fet meua la frase d'Ignasi Vila : "És molt difícil que una criatura aprengui de manera satisfactòria la meua llengua si jo no reconec la seva").

Durant les dues primeres setmanes, vaig ser jo la que vaig "fer teatre" tot adoptant el rol de contacontes. La selecció de les primeres rondalles la vaig fer en funció de la seva simplicitat argumental, del vocabulari treballat a l'Aula d'Acollida i de la presència de fórmules reiteratives que fessin més la senzilla la comprensió. Així, vaig començar explicant *El Patufet* (vocabulari de la família, intercanvi de salutacions amb el botiguer, vocabulari del cos humà, etc) que gràcies a la cançó i a la fórmula resultava prou entenedor. De forma paral·lela, començava a fer-los verbalitzar la fórmula per anar introduint l'expressió oral. Després va venir *La rateta que escombrava l'escaleta* (camp semàntic dels animals, repàs del cos, vocabulari d'accions...) que gràcies als sons dels animals resultava molt fàcil de comprendre .

En aquesta primera fase vaig haver de recórrer a diverses biblioteques per trobar contes impresos que amb el suport de les imatges ajudessin a seguir l'argument de les rondalles que, a poc a poc, vaig anar complicant. Recursos que en un centre de Secundària, no es poden trobar de forma habitual.

En una segona fase, vaig anar treballant amb enregistraments sonors per diversificar la comprensió oral, i per iniciar l'avaluació de la progressió d'aquesta habilitat lingüística. Així va venir *La Bella Dorment* o *La Blancaneus*, entre d'altres.

En aquesta fase, paral·lelament, vaig anar reduint el meu paper de contacontes per incorporar la seva participació activa amb petites dramatitzacions. Així vaig adaptar al teatre contes com *Els músics de Bremen* (amb sons d'animals, més personatges, amb intervencions curtes), o *La caseta de sucre i xocolata* (la família, el bosc, la casa, els aliments) tant al nombre d'alumnes que tenia com al seu nivell inicial de llengua. Tot i que sí que trobem al mercat versions dramatitzades dels nostres contes populars, en la majoria dels casos, no resulten adequades al nivell dels nouvinguts. Una primera anàlisi del material disponible a biblioteques em va fer evident aquesta situació¹ (intervencions força llargues, amb vocabulari complex per a ells...), per això vaig anar al CRP de Reus, a la recerca de material adaptat, que, en aquells moments² no vaig trobar.

El treball amb les rondalles em permetia sondejar els gustos de l'alumnat, no oblidem que el meu objectiu final era representar una d'aquestes rondalles, i d'altra banda, afavoria un intercanvi professora-alumnes. Ells m'explicaven (o ho intentaven) si ja havien sentit a parlar d'aquella història al Marroc i jo els preguntava sobre la seva pròpia tradició rondallística. Encara que ells insistien a dir-me que quan eren menuts a casa no els explicaven contes, jo ho dubtava. (Ara he après que el concepte de rondalla, de conte, és diferent al Marroc, que no s'interpreta com un gènere infantil, sinó que són històries –sovint llargues– que expliquen les dones, les àvies narradores, a un públic bastant ampli. En arribar aquí, els pisos petits i l'omnipresent televisió fan que es perdi l'hàbit. O bé les joves mares prefereixen seguir els consells dels mestres dels seus fills/es i ajudar-los amb la lectoescriptura amb textos d'aquí).

El centre de recursos pedagògics em va permetre confirmar-ho: d'una banda tenien els contes editats per La Galera, a la col·lecció El Minaret, i de l'altra disposaven de més contes magrebins traduïts al francès. Aquesta descoberta va ser fonamental, tant per l'evolució de la dinàmica de la classe, com sobretot per iniciar la meua investigació posterior (supòsits que comentaré als apartats de *Resultats i Conclusions*). De mutu acord, vam triar el conte de *La Caputxeta Vermella* que vaig adaptar al meu grup d'alumnes tant pel que fa al nombre de personatges, (10 alumnes = 10 personatges), com al vocabulari (bàsic), com a les intervencions (curtes, de no més de 10 o 15 paraules, depenent del nivell de català de l'actor/actriu), com a l'espai escenogràfic i a la disponibilitat d'attrezzo. La resta de sessions del crèdit van ser dedicades a l'assaig de l'obra.

Avaluació

L'avaluació va ser eminentment positiva perquè no només es van assolir els objectius previstos :

- Van perdre la por a verbalitzar el seu català bàsic.
- Van progressar notablement tant en la fluïdesa lingüística, com en la fonètica.
- Van conèixer mostres significatives de la nostra tradició rondallística que van aprendre a valorar.

Sinó també perquè:

- L'alumnat s'hi va implicar de forma general (gairebé).
- El treball col·laboratiu va presidir l'aula, tant pel que fa als "padrins" lingüístics, com pel que fa als "padrins" de NEE (lectoescriptura)
- Es va crear un clima de confiança mútua professora-alumnat que va ser molt útil el curs següent, dins de l'aula ordinària.

I a més a més:

- Van sentir-se dipositaris d'una tradició cultural pròpia que la professora va valorar, la qual cosa va contribuir a fomentar la seva pròpia autoestima cultural.

Conclusions

L'experiència no només va significar avantatges per a l'alumnat, sinó també per a mi. Si al principi el plantejament del crèdit era exclusivament meu: **jo** havia detectat un problema (febleses en

¹ L'adaptació d'aquesta rondalla de l'editorial La Galera, col·lecció la Tramoïeta prova el que acabo de comentar. Malgrat ser una de les més simplificades, conté moltes intervencions de més de 25 paraules, massa llargues, de vegades massa complexes

² Avui podeu trobar les "capses" de contes populars elaborades des de les Illes Balears que contenen teatrets, titelles, làmines que ajuden molt la comprensió. D'altra banda, els autors han triat contes com *La filla del carboner*, *Sa raboa* i s'erigó com a molt útils per al treball amb nouvinguts, sense saber que aquests contes, els trobem també a la tradició oral del Marroc amb el mateix títol en el primer cas, o amb el de *La collita*. Les mateixes històries a les dues bandes de la Mediterrània.

També hi havia una publicació de l'any 2002 que llavors no vaig trobar, *Llevat* d'Edicions La Busca, preparada per M. Maure que conté sis relats, més o menys vinculats a la nostra tradició oral, que inclouen la respectiva dramatització, material que m'ha estat molt útil en la investigació posterior.

l'expressió oral), **jo** buscava una alternativa (dramatització), **jo** volia que els meus alumnes coneguessin la **meva** tradició rondallística oral, vaig passar a incorporar el vosaltres. **Vosaltres** teniu dues llengües, **vosaltres** teniu una tradició oral rondallística molt rica, NOSALTRES HEM D'AVANÇAR AMB UN INTERCANVI MUTU.

Per tant, en acabar tenia molt clar que havia estat una eina vàlida, però que el pròxim cop la reformaria, no només treballaria amb els nostres contes, **sinó que hi havia d'incorporar els seus**. En primer lloc, per criteris d'eficiència, s'aprèn més ràpid si coneixes el contingut vehiculat, i en segon per una qüestió de valors, **perquè ells no arriben amb un bagatge cultural zero com tendim a pensar sovint, sinó amb una riquesa cultural molt vinculada a l'oralitat (sobretot els amazics)**.

A partir d'aquell moment vaig iniciar un període recerca sobre els contes del Marroc que, ben aviat em va fer adonar que hi havia força punts de contacte amb la nostra. Trobar que hi ha *Unes set cabretes i el llop* en tarifit, a la zona de Nador, no resulta només una curiositat, o veure que tant ells com nosaltres compartim personatges com la Ventafocs, o la Blancaneus, o els ogres, o els nens de la caseta, sinó que també ens fa comprendre que tal com proposa F. Carbonell, som *Més iguals que no pas diferents*.

Així doncs la meva nova proposta, útil tant a l'Aula d'Acollida com a l'Aula Ordinària, havia de fer una aposta clara per la interculturalitat, amb un nou títol que ho reflectís, per exemple: *Jo t'explico el Patufet i tu m'expliques l'Alí Babà; i ara, quin representem tots junts?*

Avui, després de dos anys de recerca, voldria presentar-vos el resultat de la meva investigació, *Manual del rondallaire intercultural (contes marroquins i contes catalans)*, sobretot a la 3ª part, **on he fet una tria equilibrada de contes, d'aquí i d'allà, que espero que pugui ser una bona eina que el professorat pugui experimentar d'ara en endavant** i que m'agradaria tenir l'oportunitat d'explicar-vos.